

Igra kot orodje za razvoj srečnih otrok

Lea Svatin Janžič, profesorica razrednega pouka in magistrica menedžmenta vseživljenjskega izobraževanja, Osnovna šola Dušana Flisa Hoče

Kaj je igra? To ni le osnovna dejavnost, ampak potreba slehernega otroka, da se normalno razvija, tako psihično kot fizično. Izbira in način otrokove igre je po eni strani odvisna od njegove trenutne razvojne stopnje (govorimo o kognitivnih in gibalnih sposobnostih kot tudi o socialni in emocionalni zrelosti), po drugi strani pa igra vpliva tudi na napredek v otrokovem razvoju. Otroku igra omogoča spoznavanje vrstnikov, uči ga soočanja z drugimi ljudmi, pridobi si strpnost, prijateljstvo, obzirnost ter občutek za sodelovanje. Vpliv igre na otroka se kaže tudi v tem, da razume pomen poštenosti med ljudmi, kaj je to resnica in pogum. Vživlja se v razne vloge, ki jih opazi pri odraslih ljudeh, ter kaže čustva do njih, ki so lahko pozitivna ali negativna. Vsekakor pa se z otrokovim odraščanjem in zrelostjo spreminja tudi vsebina iger.

Ključni pojmi: igra, otrok, kognitivne in gibalne sposobnosti, vživljanje v vloge, čustva

1 OPREDELITEV IGRE

Sodobni življenjski slog nas sili v hitenje in nenehno učenje. Otroška igra se izgublja v tem ritmu in hitrosti, s katero drvim skozi življenje. Nestrukturiran prosti čas in igra sta za otroka osnovni dejavnosti, ki ključno vplivata na spoznavni, čustveni, socialni in telesni razvoj, ter sta njegova osnovna potreba. Otrok med igro razvija svoje kompetence, gradi samozavest in samopodobo ter se uri za resnične izzive, ki ga čakajo v življenju.

Ker je igra pomemben dejavnik otrokovega razvoja, moramo biti pozorni, da sta izbira igre in način otrokovega igranja odvisna od trenutne stopnje razvoja. Vseeno pa naj bo igra tisti dejavnik, ki otroka spodbuja k napredku v razvoju.

Načeloma se otroci sami spodbudijo k igri ter imajo prosto pot pri izbiranju in določanju načina igranja. V igri se uporablja domišljija, otroci ustvarjajo in raziskujejo svet okoli sebe. Preigravajo vloge odraslih in se s tem učijo soočanja z drugimi ljudmi in situacijami v resničnem življenju. V skupinski igri se otroci učijo, kdo je vodja in kakšen mora biti, kako lahko med seboj sodelujejo, se pogajajo, rešujejo spore in se postavijo zase. Učijo se tudi kreativnosti in razvijajo domišljijo. Če v igro vstopijo odrasli, jim otroci našete veščine prepustijo in se jim podredijo. Zato je spontana igra tako zelo pomembna za razvoj slehernega otroka in je ključni element, ki prispeva k temu, da se otroci največ naučijo, predvsem da zrastejo v močne, zdrave in trdožive odrasle.

Bolj kot je igra raznolika, več različnih dražljajev ponuja otroku. Igranje za otroke pomeni pomemben vpliv okolja na razvoj možganov, saj med igro

v njih prihaja do zapletene aktivacije na različnih področjih. Raziskovalka Marian Diamond je s svojo revolucionarno idejo, da so možgani sposobni preoblikovanja, to dokazala na mladih podganah, ki so živele v raznolikem in razgibanem okolju. Podgane so se hitreje znašle v labirintu, ob tem pa se je spremenila struktura njihovih možganov. Tako je Marion potrdila tezo, da igra z vrstniki pomaga graditi medmrežje v perforalni skorji možganov, torej tam, kjer se uravnavajo kompleksne socialne interakcije (Bregant 2018).

2 PROSTA IGRA

Prosta igra je za Dance razvojni temelj, saj spodbuja samostojno izražanje. Otroci se igrajo, ker se želijo igrati. Zanje je igra nekaj samoumevnega, ker jih spodbuja k domišljiji in ustvarjalnosti. Zato ima sama po sebi vrednost brez jasne povezave s čim drugim. Je kot orodje za razvoj srečnih in zadovoljnih otrok, saj se tistega, kar se otroci med igro naučijo, ne da izmeriti, je pa nadvse pomembno.

V knjigi *Igra po dansko* se je avtorica Iben Dissing Sandahl (2021) vprašala, zakaj je igra tako pomembna, in sicer je našela naslednje vzroke:

- Ker je stvar nagona.
- Igra je privzeta nastavev in je za otroke popolnoma naravna.
- Igra pomaga otrokom zadovoljevati potrebe.
- Spodbuja razvoj možganov.
- Gradi notranji kompromis.
- Krepi občutek lastne vrednosti.
- Igra je odlična skupna zabava.

Štirje vidiki proste igre so:

- Prijetno okolje in ozračje; tam se otroci počutijo varno in pomirjeno, sproščeno in samozavestno.
- Enakopravnost; različnost spolnih vlog in priložnost za vse interese.

- Odnosi; otroci skozi interakcijo z drugimi spoznavajo sebe.
- Odranjanje; lasten ritem napredovanja in razvoj vere vase ter v svoje sposobnosti.

Raziskave kažejo, da se otroci, če imajo časa na pretek, brez motenj bolj zatopijo v igro. Tako se izkušnja igre poglobi. Kaj pa je to, »globoka igra«? Predvsem je to izkušnja otroka, ko se popolnoma prepusti domišljiji in kreativnosti. V tem momentu raziskuje, poskuša, preizkuša in ustvarja. Podobno kot pri odraslih, ko se zadevi posvetijo s srcem in dušo. Tako stanje nadvse ugodno vpliva na splošno počutje, prav tako pa je poživljajoče tudi za možgane.

Menim, da je naloga sodobnega pedagoga zaščititi otrok in njihovega časa ter igralnega prostora. Zagotoviti je potrebno mir in ustrezne pogoje, da bodo otroci lahko razvijali tisto, kar imajo v sebi. To jim bo zagotovilo občutek lastne vrednosti. Vseeno pa jim moramo dati občutek, da smo tam zanje.

3 VRSTE IGER

Vsak šolar ali odrasel se veliko lažje uči preko igre. Igra je v otroštvu najpomembnejša oblika učenja in pridobivanja osnov za razvoj mišljenja. Preko

igre pridobivamo različne čutne vtise. Pri igri se namreč tipa, opazuje, posluša, voja, pa tudi sestavlja, pretaka, gnete in pridobiva socialne izkušnje, ko otrok prevzema različne vloge med vrstniki.

Spodaj je igre razdelila in opisala psihologinja Sandra Žnidaršič (b. d.):

Funkcijska igra je prva in najbolj preprosta igra, ki se pojavi pri otroku. To je igra preizkušanja, ogledovanja in raziskovanja svojega telesa, svojih sposobnosti in predmetov. Tipične funkcijske igre so: vse vrste gibanja (plazenje, plezanje, guganje ...), tipanje in okušanje predmetov, vlečenje in prenašanje stvari, odpiranje in zapiranje, presipanje in pretakanje, gnetenje, mečkanje, trganje in čečkanje. Omenjena oblika igre začne upadati pri drugem letu, vendar je po malem še vedno prisotna v predšolskem obdobju.

Konstruktivna igra je tista, kjer otrok povezuje, sestavlja določene predmete v konstrukcijo (npr. sestavljanje Lego kock). Predstavlja ogromen delež igre otrok v predšolskem obdobju. Bistvena sprememba, ki se pojavi v konstruktivni igri z razvojem možganov, je načrtovanje, ko otrok vnaprej napove, kaj in kako bo nekaj sestavil.

Igra s pravili se pojavi od tretjega leta naprej. To so igre, ki imajo vnaprej postavljena pravila (karte, Mikado, domine, Človek, ne jezi se ...), lahko pa otrok podobne igre izdela sam in si zamisli svoja pravila. Tukaj mora otrok prepoznati, sprejeti in se podrežati vnaprej postavljenim pravilom.

Simbolna igra je tista, kjer se otrok pretvarja in si predstavlja nekaj iz stvarnega ali domišljjskega sveta. Na primer igra z dojenčki, kjer otroci hranijo, preoblačijo in previjajo dojenčka. Lahko je to tudi igra zdravnikov in pacienta ali igra avtomehanika, ki pregleduje avtomobil. Pri tem otroci uporabljajo vsakdanje predmete, lahko pa tudi namišljene. Največkrat takrat, ko se igrajo nekaj v zvezi s hrano, kjer se pretvarjajo, kako je določena hrana okusna ali nagnusna. Ta igra se pojavi po drugem letu starosti in šele v kasnejših obdobjih postane pogostejša oblika igre (Žnidaršič b. d.).

3.1 Igra v našem oddelku podaljšanega bivanja

Vse zgoraj naštetе vrste igre se učenci različnih starostnih skupin igrajo v času podaljšanega bivanja. Učenci sami izbirajo igre, ki se jih želijo igrati. Včasih prosijo učitelja za začetno usmeritev, kasneje pa se igra razvije v lastnem ritmu in okolju. Učenci imajo najraje prosto igro, saj ta nima cilja, ima pa pomemben učinek. Igra in domišljija sta pri tem tesno povezani in učenci imajo občutek, da počnejo nekaj zase. Ustvarjajo, ker si želijo ustvarjati in ne zato, da bi se naučili nekaj določenega. Učenci se skozi igro učijo učiti.

V podaljšanem bivanju je delo razdeljeno na usmerjen in neusmerjen prosti čas. Učenci takrat sledijo navodilom učitelja, ki napove igre. Te so po navadi:

- plesne igre (Bachovi cvetni plesi, plesni kipi, ples s stoli, stari ljudski plesi),
- gozdne igre (fartlek, ustvarjanje z naravnimi materiali, meditacija v gozdu),
- »stare« otroške igre na igrišču (ali je kaj trden most, zemljo krast, skakanje z gumitvistom, kdo se boji črnega moža, gnilo jajce, dan-noč),
- igre v učilnici (obešenec, štiri v vrsto, sestavljanje Lego kock, Simon pravi, barvice, vroče-mrzlo, korenčki),
- družabne igre (Ugani, kdo, štiri v vrsto, Activity, Brainbox, Enka ...).

Zgoraj naštetе igre so tiste, ki se jih učenci najpogosteje in najraje igrajo. V njih uživajo, se sprostijo in se povežejo med seboj. Radi se igrajo različne igre in ob tem spletajo socialne vezi z drugimi otroki, bogatijo občutek za pravičnost in pravila. Vedno znova odkrijejo kaj novega in se učijo ter posledično naučijo. Zato jih pri igri spodbujamo in jim stojimo ob strani.

4 ZAKLJUČEK

So otroci, ki obiskujejo veliko aktivnosti in zaradi tega nimajo dovolj prostega časa, a bodo kljub temu cveteli in se razvijali. Veliko pa je takih, ki zaradi pomanjkanja prostega časa in prevelike obremenjenosti doživljajo stiske in so pod stresom. Na tej točki se um in telo enostavno upre in otroci lahko zapadejo v različne bolezni. Prosta igra pa, kot smo ugotovili, ščiti pred pritiski vsakdanjika, zato je še kako pomembna. Verjetno se vsi strinjamo, da je igra v otroštvu gonilna sila celostnega otrokovega razvoja. Igra omogoča otrokom, da uporabijo svojo ustvarjalnost za razvoj domišljije in fizične, kognitivne ter emocionalne moči. Prav tako je pomembna za zdrav razvoj možganov. Preko nje se otrok uči interakcije, raziskovanja sveta, premaguje strahove ter preigrava vloge odraslih. Ko enkrat svoj svet obvlada, mu igra omogoči, da razvije drugačne kompetence, ki mu nato povečajo samozavest in vzdržljivost. Kar pa bo v prihodnosti, ko se bo srečeval z izzivi, še kako potreboval (Kastelic 2019).

Viri:

- Batistič Zorec, M. (2002): *Psihološki vidiki otrokove igre*. Dostopno na www.pef.uni-lj.si/~vilic/gradiva/1-rp-t4-igra.doc
- Bregant, T. (2018): *Pomen igre za otrokov razvoj*. Dostopno na <https://zdaj.net/otrok/predsolski-otrok/pomen-igre-za-otrokov-razvoj/>.
- Horvat, L. in Magajna, L. (1987): *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Horvat, L. (2001): Predgovor. V L. Marjanovič Umek in M. Zupančič (ur.), *Psihologija otroške igre: od rojstva do vstopa v šolo*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Kastelic, P. (2019): *Otroška igra*. Dostopno na <https://www.zmajcek.net/otroska-igra/>.
- Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2006): *Psihologija otroške igre: od rojstva do vstopa v šolo*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Muhič, F. (2021): *Naj se otroci igrajo*. Revija Zmajček. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Sandahl, I. D. (2021): *Igra po dansko*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Žnidaršič, S. (b. d.): *Otrokova igra*. Dostopno na http://www.oshjh-stari.trg.si/files/2013/03/OTROKOVA_IGRA.pdf.